

נחלת ה' גליון 24 – אדר ב תשע"ו

הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצוק"ל עם הגרש"ז אויערבאך זצוק"ל

מעניני הפרשה

פרשת שמיני

וענונים יירשו ארץ

הרמח"ל בספרו מסילת ישרים (פרק יא) כותב: **"הכבוד הוא מן המכשולות היותר גדולים אשר לאדם... הוא שגרם לפי דעת חכמינו ז"ל אל המרגלים שיוציאו דבה על הארץ וגרמו מיתה להם ולכל דורם, מיראתם פן ימעט כבודם בכניסת הארץ, שלא יהיו הם נשיאים לישראל ויעמדו אחרים במקומם."**

והנה ענין הכבוד הוא באמת מהותי בענין ארץ ישראל, ואי"ז במקרה שדווקא ענין הכבוד הוא זה שגרם למרגלים להתנגד לכניסה לארץ ישראל.

בגליון הקודם הארכנו בהקבלה שבין המשכן לארץ ישראל, שענין השראת השכינה, שבו נתיחדה א"י, הוא מכח בית המקדש הנמצא בתוכה. ובאמת בבית המקדש אנו מוצאים במיוחד את ענין הענוה.

בפרשה שלנו מסופר על היום בו התחילה עבודת הכהנים במשכן, ביום השמיני למילואים. באותו יום קרא משה לאהרן ולבניו וזקני ישראל, ובאותו מעמד מיוחד, מוצא משה רבינו לנכון ללמד אותם דבר יסודי בענין עבודת המשכן, וכך אומרים חז"ל (הובא במדרש לקח טוב המכונה פסיקתא זוטרתא) על הפסוק הפותח את הפרשה שלנו "ויהי ביום השמיני קרא משה לאהרן ולבניו וכו'" – "להראותם גדולתו של הקב"ה ועבודתו נווהו ששם בתוך בני ישראל. וכן הוא אומר (ישעיהו נז) "כי כה אמר רם ונשא שוכן עד וקדוש שמו מרום וקדוש אשכון", **אף על פי שמרום וקדוש אשכון אף אני שוכן את דכא ושפל רוח**.

דהיינו, שבהשראת השכינה בבית המקדש, שם – במקום גדולתו אתה מוצא ענוותנותו, ששוכן בבית שעשוי מחומרים גשמיים שפלים.

מידת הענוה – הדבר הנצרך ביותר לקרבת ה'

את הענין הזה – לימוד מידת הענוה מהשראת השכינה במשכן – מצא משה רבינו לנכון ללמד את אהרן ובניו ואת זקני ישראל מיד ביום הראשון לעבודתם במשכן, משום שתכלית המשכן, שהיא **הדבקות בה'** – תלויה במידת הענוה, וכפי שאנו רואים בכמה מקומות, וכדלהלן.

חז"ל אומרים (מכילתא יתרו – מסכתא דבחדש פרשה ט – והובא בילקוט שמעוני רמז שב): **"ומשה נגש אל הערפל, מי גרם לזו ענותנותו, שנאמר והאיש משה ענו מאד וגו'. מגיד הכתוב שכל מי שהוא עניו סופו להשרות שכינה עם האדם בארץ"**.

כע"ז אנו רואים במסכת עבודה זרה (כ, ב) שמובא שם סולם העליה של ר' פנחס בן יאיר, ונמנו שם למעלה מעשר מעלות זו למעלה מזו המביאות את האדם לפיסגה, לקרבת ה' הגדולה ביותר, ומסיימת הגמרא **"ענוה גדולה מכולן"** (בע"ז נחלקו בזה תנאים, אולם במסכת ערכין טז, ב נוקטת כך הגמרא בסתמא). דהיינו שהענוה היא האמצעי הגבוה והנחוץ ביותר שעל ידו זוכים להשראת השכינה העליונה.

וכן בסנהדרין (פח, ב) "שלחו מתם: איזהו בן העולם הבא (והעוה"ב הוא **הדבקות בשכינה העליונה**) **ענוותן ושפל ברוך, שייף עייל שייף ונפיק**, וגריס באורייתא תדירא, ולא מחזיק טיבותא לנפשיה".

ומשום כך גם **בעבודת המשכן והמקדש**, שתכליתה להגיע לדבקות בה', התנאי לכך הוא **מדת הענוה**. ולכן המשכן עצמו מלמד אותנו את מידת הענוה, מאופן השראת השכינה בו. וכנ"ל.

תכלית הקרבנות – להביא לענוה

כמו"כ אנו מוצאים שהקרבנות – תכליתם להביא לענוה, וכמו שאמרנו חז"ל (סוטה ה, ב): **"א"ר יהושע בן לוי: בא וראה כמה גדולים נמוכי הרוח לפני הקדוש ברוך הוא, שבשעה שביט המקדש קיים, אדם מקריב עולה – שחר עולה בידו, מנחה – שחר מנחה בידו, אבל מי שדעתו שפלה, מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב כל הקרבנות כולם, שנאמר: זבחי אלהים רוח נשברה"**.

דהיינו שמעלת הענוה היא למעלה ממעלת הקרבנות, משום שהמשמעות הפנימית של הקרבנות – היא **ההכנעה לפני הקב"ה**, שדווקא עי"ז האדם זוכה לקרבת ה'.

והאופן שהקרבנות מביאים לענוה, נתבאר ע"י המלבי"ם על הפסוק (ישעיהו סו, א – ב) **"כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדום רגלי אי זה בית אשר תבנו לי ואי זה מקום מנוחתי. ואת כל אלה ידי עשתה ויהיו כל אלה נאום ה' ואל זה אביט אל עני ונכה רוח וחרד על דברי"**. ומבאר המלבי"ם: **"לא הקרבן עצמו הוא המבוקש, רק מלאות רצוני וההכנעה שמראה האדם לפני כמה ששומע אל דברי"**. [ובאופן נוסף מבאר מהר"ם אלשיך (תהלים נ, ח) **"שמה שאני חפץ בקרבן שצויתך להקריב, לא על הבעל חי, כי מה חפצי בו, כי אם על מה שמתודה האדם על ראש קרבנו בשברון רוח כמזבח את עצמו"**].

וכל זה, כאמור, משום שהתנאי הנחוץ ביותר להשראת השכינה הוא מידת הענוה.

"וענונים יירשו ארץ" – מידת הענוה מזכה לארץ ישראל

וכפי שפתחנו, קדושת ארץ ישראל מגיעה מכח המקדש, וגם בה אנו מוצאים את אותו ענין, שהקב"ה

דבר העורך

ב"ה עומדים אנו לאחר זמן קבלת התורה מאהבה בימי הפורים הקדושים. בכמה דברים אנו מוצאים שהדרגה הנוספת של "קבלת התורה מאהבה" אליה הגיעו עם ישראל בעקבות נס פורים, הביאה לכך שעם ישראל התעלה לאחר הנס יותר ממה שהיה לפני כן, ואחד המרכזיים שבהם הוא בענין ארץ ישראל. העליה לארץ ישראל שהיתה באותה תקופה (כמה שנים לפני מעשה המגילה היתה פקידה בה עלו נחמיה וכו' ועיקר הגאולה היתה זמן קצר לאחר הנס של פורים, כמבואר בגמ' מגילה יא, ב - יב, א כל החשבון יעו"ש) לא רק שהחזירה את המצב לקדמותו, אלא הוסיפה מדריגה יותר גבוהה, כאשר קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא, ואילו קדושה שניה (שהיתה באותה תקופה כנ"ל) קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא (רמב"ם הלכות תרומות פ"א ה"ה). אנו רואים כאן שמחמת אהבת הנס זכו עם ישראל להגיע לדרגה גבוהה יותר בחיבת ארץ הקודש, וכפי שכתב הגר"י אברמסקי זצוק"ל (בהקדמתו לספרו ארץ ישראל נחלת עם ישראל) **"עליית עזרא שיסודה בכלות הנפש אל הארמה אשר בחר ה' לשכון שמו שם, הטביעה חותמה על הארץ מנקודת ההשקפה של ההלכה לשעתה ולעתיד לבא... מה שלא עשה כבוש יהושע ברוב חילו, פעלה עליית עזרא שהיה לה תוקף ועוז של התרגשות נפשית"**.

חבת הארץ בדרגה גבוהה מודגשת גם אצל גואל ישראל של אותו זמן, מרדכי היהודי, בהליכתו לגלות בבל, כמו שכתב הגר"א על הפסוק (אסתר ב, ו) **"אשר הגלה מירושלים עם הגולה אשר הגלתה.. אשר הגלה נבוכדנצר מלך בבל"**. ומבאר הגר"א שם: **"אמר כאן 'הגלה' שלוש פעמים, 'אשר הגלה מירושלים', אשר הגלתה, 'אשר הגלה', להודיע חיבת ארץ ישראל עליו, שבכל פעם חזר לירושלים (וי"ג: לארץ ישראל), והיה נגלה שלוש פעמים. וזהו שאמרו בגמרא (מגילה יג, א) 'שגלה מעצמו'. כלומר מדעתו, שחזר לארץ ישראל, משום כך נגלה פעם שנית, וכן פעם שלישית"**. [כלומר, שבכל פעם אחרי שעבדי נבוכדנצר הגלוהו לבבל – הוא חזר לא"י, ולכן היו צריכים להגלותו שוב ושוב].

ומשמע מדברי הגר"א שמרדכי לא היה מחויב לחזור לארץ ישראל, אלא רק "להודיע חיבת ארץ ישראל עליו". יתכן שהוא לא היה מחויב לחזור לארץ מכיון שהוא גלה בגלות יכניה שבה גלו גם החרש והמסגר, וממילא היה לו היתר להישאר בחו"ל לצורך לימוד תורה, אך זוהי טיבה של חיבת הארץ, שמרוב געגועים הוא היה מוכרח לשוב לארץ, והוא לא הרגיש צורך לבדוק האם כעת הוא מחויב או שהוא יכול להיפטר מן החיוב.

*

ואכן מעבר למצוה והחיוב **"המעשי"** לכבוש את ארץ ישראל, צריכה להיות ג"כ **"השתוקקות והמדה"** לארץ ישראל, משום שאין די להיות בארץ ישראל אלא צריכים להיות קשורים אליה, וכפי שאמר המשגיח הגר"י לוינשטיין זצ"ל (או"י ח"ו עמוד פג): **"וכפי שחובתנו להתחבר עם הקב"ה כן מצויים**

להתקשר עם ארץ ישראל. ועוד ב"אור יחזקאל" (ח"ג עמוד רל"א): "ומגלים לנו חז"ל הקדושים תביעה מסוימת על משרע"ה שהסר מעט מחביבות ארץ ישראל ולא הודה בארצו לכן לא זכה להקבר בא"י". (וכן כתב בעוד מקומות, ויעזר בגליון 16).

כך אנו למדים ממה שנאמר (במדבר לו, ט) "כי איש בנחלתו ידבק בני ישראל", לא נאמר איש בנחלתו יהיו, אלא ידבקו, וכפי שכותב הגר"א (פי' הגר"א לשיר השירים א, ג פירוש א): "כי ישראל לבדם נפשותם מן ארץ ישראל והם דבוקים בה".

ולכן אנו מוצאים שחטאים של המרגלים של אחד מבואר בתורה שהוא היה "ולא אביהם לעלות", מוגדר בתהלים כ"וימאסו בארץ חמדה", ולכאורה הם שני ענינים שונים. אלא שבאמת הכל ענין אחד, לא רק שלא רצו לעלות אליה ע"מ להידבק בה, אלא שהתרחקו ממנה עד כדי מאיסה.

מדוע צריך להיות דבוקים בארץ?

כפי שכבר כתבנו כמה פעמים, עיקר המעלה של ארץ ישראל היא ענין השראת השכינה אשר בה, שמחמת זה ניתן להגיע לדביקות בשכינה בדרגה הגבוהה ביותר, [וענין זה אנו מוצאים במיוחד בענין הנבואה - שהיא הדרגה הגבוהה של דביקות בשכינה - שאינה יכולה להתקיים כלל בחו"ל].

ובאמת ענין זה של הדביקות בשכינה בארץ ישראל אינו רק תנאי צדדי, שא"א להגיע לדביקות בשכינה אלא במקום זה, אלא שהדביקות בשכינה מגיעה דרכה, וכמו שהבאנו כמה פעמים מדברי רמ"ד ואלי שארץ ישראל היא גוף השכינה, ועל ידי הדבקות בה נדבקים בשכינה, ולכן כדי להידבק בשכינה אנו צריכים להידבק קודם בארץ.

*

במשך כל שנות הגלות השתוקקו אבותינו לארץ הקודש, וכמו שכותב הגר"א באגרתו "הארץ הקדושה שהכל מצפים לראותה, המדת כל ישראל, והמדת הש"ת, וכל העליונים ותחתונים תשוקתם אליה", אך מאידך, הריחוק מארץ הקודש, בצירוף טומאת ארץ העמים, גרמו במדה מסוימת להשכיח את רגש הקרבה לארץ, ואת ההשתוקקות אליה כפי שהתבטא הגר"ח זוננפלד זצ"ל בדבריו לאלו שלא התעוררו לעלות לארץ [ומפני חטאנו גלינו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתנו] - גלינו מארצנו ע"י השם ב"ה, ואחרי כן התרחקנו בעצמנו מאדמתנו! (האיש על החומה, ח"ג עמ' 351). [ובמכתבו של הגה"ק מצאנו - קלויזנבורג זצ"ל (שפע חיים ח"ה מכתב תכ) "ונתרחקנו מעל אדמתנו. שאין אנו מרגישים התשוקה והקרבות שיש לנו עם שורש הקדושה של ארצנו הקדושה". [וענין זה שטומאת הגלות גורמת להתרחקות הלב מא"י כתב החתם סופר (תורת משה בראשית עמוד רד. והובא בסוף גליון 19)].

ועלינו מוטל לתקן ענין זה בהשתוקקותנו לארץ חמדה, ומדרך הציאה לגלות של מרדכי יש לנו ללמוד לענין החזרה לארץ ישראל בסוף הגלות, שאין לשאול שאילות אם ישנו חיוב, ומאי דרגת החיוב, וכל כיוצ"ב, אלא מיד שמתאפשר, צריך לשוב בכיסופים ובגעגועים בלי חשבונות, "בתשוקה גדולה כבן אל חיק אמו" כדברי הספר חרדים (פנ"ט), וכמו שנאמר (שיר השירים א, ד) משכני אחריך נרוצה. וכתב הגר"א: "...הוא נגד ביאת הארץ". ומזה אנו למדים שצורת הביאה לארץ ישראל צריכה להיות במרוצה.

ומן הענין להביא כאן מכתבו של הגה"ק מצאנו - קלויזנבורג (שפע חיים, מכתבי תורה, חלק ה', מכתב כב): "תמהה בכל האפשרות לעלות לארצנו הקדושה וכראי הוא להצליח כל מעשיך. ויפה שעה אחת קודם, שכל שעה ושעה בארצנו הקדושה הוא בכלל "יש קונה עולמו בשעה אחת" (ע"ז י ב). ולא תאמר מאחר לאחר זמן (תנחומא בא יג) רק בבחינת נחשון בן עמינדב... ידריך המברכך שתזכה תיכף ומיד לבוא לארצנו הקדושה ותתברך בברכת השם מציון. - יקותיאל יהודה הלברשטאם".

ובזכות הריצה לארץ ישראל בתכלית החמדה, ללא חשבונות, נזכה לגאולה שלימה כדברי הכתוב (שהובא בהמשך דבריו של ספר חרדים הנ"ל) "אתה תקום תרחם ציון... כי רצו עבדיך את אבניה" (תהלים קב, יד - טו). וכמו שעשה ניסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, וכימי צאתך מארץ מצרים - אראנו נפלאות.

בברכת התורה, העורך

המגביה לשבת, משפיל את שכנתו ומשרה אותה בארץ, כמו שכותב המלבי"ם ("ארץ חמדה", בראשית, בד"ה כה אמר ה' השמים כסאי) "כי באמת הארץ מצד היותה בשפל מצבה, דלה ועניה ומורכבת מהפסד והתכה, והקב"ה בוחר מקום נמוך ודרכו להשתמש בכלים שבורים..".

ואכן גם בענין הארץ אנו מוצאים בדברי הכתוב (תהלים לו, יא) שאומר "וענינים יירשו ארץ", דהיינו שכמו שהשראת השכינה בארץ היא ענותנותו של הקב"ה, כך מי שרוצה לזכות להידבק בשכינה אינו יכול להגיע לכך אלא ע"י ענווה.

[ועמד על זה בספר "שער החצר" (סימנים קל"א, ר"ה, ש"ד, שנ"ח, שע"ג, ת"ט, תכ"ט, תקי"ג), בביאור הכתוב הנ"ל, והוסיף שמתעם זה סמכה התורה את אזהרת הגאווה לשבח אר"י, וכמ"ש (דברים ח, ז-ז) כי ה' אלוךך מביאך אל ארץ טובה... פן תאכל ושבעת... ורם לבבך וגו'].

וי"ל, שזו הסיבה שהענוה נקראת על שם הארץ, כמו שנאמר בתהלים (עו, י) "בקום למשפט אלוקים להושיע כל ענוי ארץ סלה", משום שע"י הארץ לומדים את מידת הענוה.

[ויעויין בשל"ה (מסכת פסחים סימן ערה; פרשת לך לך סימן ט), ובחת"ס (תורת משה, בראשית, עמוד מה; רכו), שלכן נקראת הארץ לעולם בשם "ארץ כנען", מלשון הכנעה. ועל בחינת הכנעה שבארץ כנען - כותב השל"ה (פסחים) שהיא נשאת לעולם, והיא "כנען הקדוש"].

המרגלים שלקו במידת הגאווה - לא זכו לארץ ישראל

מעתה אנו מבינים היטב את דברי המסילת ישרים שהמכשול שהביא את המרגלים לידי כך שהתרחקו מארץ ישראל היה ענין הכבוד, שבאמת הדברים האלו היו הביטוי החיצוני לסיבה הפנימית שמחמתה נכשלו המרגלים בענין ארץ ישראל, משום שכאשר האדם כ"כ לקוי במדת הגאווה שמחמת חוסר הכבוד שהוא יקבל הוא מסכים להחטיא את כל עם ישראל בחטא החמור של המרגלים, שהוא זה שגרם לכך שכל אותו זור לא נכנס לארץ ישראל, וכל הגלויות הגיעו בעקבותיו, אדם כזה אינו יכול לזכות לארץ ישראל אשר כל ענינה תלוי במדת הענוה וההכנעה לפני ה'.

וכך אנו רואים גם על זמן בית שני שרבים לא רצו לעלות לארץ ישראל והיה זה ג"כ בעקבות חוסר ההכנעה לפני ה'. ישנם שני שיטות בדברי חז"ל (שיר השירים רבה פרשה ה) מדוע הם לא רצו לעלות, לדעת רבי חנינא ורבי יוחנן הם אמרו "רחצתי את רגלי, מטינוף עבודת כוכבים, יודעת הייתי שאבך של אותו מקום משיאני לעבודת כוכבים אעפ"כ דודי שלח ידו מן החור", ולדעת רבי אבא בר כהנא "אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה, רבש"ע כל נסים שעשית לי על ידי כורש, לא היה מוטב לעשותו לי על ידי דניאל ועל ידי אדם צדיק?".

הצד השווה שבטענות אלו הוא חסרון בהתבטלות לפני ה' ובהבנה שה' הוא קובע כיצד לעבוד אותו, גם אם זה נגד הבנת האדם [וכפי שהבאנו לעיל מדברי המלבי"ם על ענין הענוה שהיא "ההכנעה שמראה האדם לפני כמה ששומע אל דבריו"], וכפי שאנו רואים בגמ' שטענותיהם לא התקבלו לפני הקב"ה, עד שאמרו עליהם (יומא ט, ב) שהקב"ה שונא אותם (- מתנהג אליהם בנהגת שנאה) בגלל שלא עלו לארץ ישראל.

וכתב הגאון הנצי"ב (במאמר "אחרית כבראשית" הנדפס בראש ספר "ילקוט ארץ ישראל") "כי באמת אין לחוות דעה את ה', וכאשר אמר ע"י ישעיה הנביא "כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי", ואנו אין לנו להתחכם לאמר כי נצרך להיות באופן אחר". (וכ"כ בהעמק דבר שמות ד, א).

זהו התנאי לזכות לא"י, כאשר פעמים רבות היצר מפתה את האדם ומנסה לשכנע אותו שעבודת ה' יכולה להיות יותר מרוממת ונעלה באופנים אחרים, ולא יכולה להיות תלויה בפיסת אדמה' כזו או כזו, ואדרבה במקומות אחרים אפשר יותר להתעורר או להתחבר לדורות הקודמים, וכן כל כיוצ"ב, דווקא כאשר האדם זוכה להתקרב לדרגה של "עני ונכה רוח וחרד על דבריו", הוא זוכה לשמוע את דבר ה' ולעשות את עבודתו בדרך שהוא קבע ובמקום שהוא קבע, וכך הוא זוכה להיות בכלל "וענינים יירשו ארץ" - הארץ אשר ה' שוכן בתוכה".

חכמת סופרים

"כל גיא ינשא, ואיהו גימטריאות פרפראות לחכמה" (תיקוני זוהר תקון ע). ורוצה לומר דנאמר ביה "חכמת סופרים תסרח" [- שופרים מספר הגימטריאות], וזה "כל גיא" שהיה שפל מאד - "ינשא". (ביאור הגר"א שם דף קלט, ב).

אין שמחה אלא בארץ ישראל

וכן מסופר על הג"ר מאיר שפירא מלובלין זצ"ל "באו אברכים להיפרד מהרב, נוסעים לא"י. מיד פתח ודרש להם בפרשת "והיה כי תבואו", שב"אור החיים" מבואר "אין והיה אלא לשון שמחה" - שאין שמחה אלא בביאת הארץ. ושנה וחרז מפסוק זה לדברי הזהר בספר במדבר (הנ"ל)...

ושילש והביא ראיה מיעקב שבצאתו מן הארץ לא ניסך יין רק שמן בלבד, ובשובו ניסך גם יין ("יין ישמח לבב אנוש". ראה פ' וישלח), בצאתו שקעה חמה שלא בעונתה ובשובו זרחה לו השמש בפנואל...

אין שמחה כשמחת הביאה לארץ ישראל... ("ניצוצי אור המאיר" עמ' רנח. על הג"ר מאיר שפירא מלובלין זצ"ל - מאת הר"ר אהרן סורסקי הי"ו).

"עבדו את ה' בשמחה" (תהלים ק, ב), (864) - בגימטריה [האָרְךְ... אשר] אָנִי שְׁכֵן בְּתוֹכָהּ. (במדבר לה, לד).

וביאורו עפ"ד הזוה"ק במדבר (קית, א): "כתוב אחד אומר עבדו את ה' בשמחה, וכתוב אחד אומר עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה... כאן בזמנא דישראל שראן בארעא קדישא, כאן בזמנא דישראל שראן בארעא אחרא... דחדוה לא אשתכח אלא בזמנא דישראל קיימי בארעא קדישא, דתמן אתחברת אתתא בבעלה".

כלומר, שכאשר עם ישראל נמצאים בארץ ישראל, מתקיים הכתוב "אָנִי שְׁכֵן בְּתוֹכָהּ" - וכלשון הזוה"ק "דתמן אתחברת אתתא בבעלה (דהיינו הקב"ה)", ואז נאמר הכתוב "עבדו את ה' בשמחה".

נבואות ה' לאחרית הימים

מלכות אדום מגדלת את מלכות ישראל

משמע, ישראל מאומות העולם [והכוונה להנ"ל, שמלכות ישראל מתגדלת מתוך מלכות אדום], העוה"ב מן העוה"ז, מי עשה כן, מי גזר כן מי צוה כן, לא אחד, לא יחידו של עולם". ומבואר שהנהגה זו מגיעה מכח מה שהקב"ה הוא יחידו של עולם.

הטוב היוצא מן הרע מוכיח על יחוד ה'

וביאור הדברים עפי"ד הרמח"ל (דעת תבונות סימן לו): "הנה העובדי עבודה זרה היו משני מינים. המין השני אמרו - חס וחלילה - שתי רשויות הם, אחד פועל טוב ואחד פועל רע. ומשני מקורות אלה, אמרו, נולדות הפעולות בעולם הזה, מקצתם לטובה ומקצתם לרעה".

ומבאר הרמח"ל שזו היתה טענתו של אותו מין לאמימר, המובאת בגמ' בסנהדרין (לט, א): "אמר ליה ההוא אמגושא לאמימר, מפלגא ולעילא - דהורמיז (צד הקדושה), מפלגא ולתתא - דאהורמיז (צד הטומאה)". דהיינו שהוא טען ששני רשויות הן ח"ו אחד מביא את הטוב ואחד מתנגד לו ומביא את הרע.

ומבואר שם בגמ' שעל כך השיב אמימר: "אם כן, היכי שביק ליה אהורמיז להורמיז - לעבורי מיא בארעיה?".

ונראה שתשובתו מבוססת על הכתוב הנ"ל "מי יתן טהור מטמא לא אחד - יחידו של עולם", דהיינו, שאם ישנו ח"ו אלוה רע המתנגד להש"ת, א"כ כיצד הוא נותן לו להעביר מים טובים דרכו, כלומר, להוציא טהור מתוך הטמא, כגון אברהם מתרח וכו'. ומהנהגה זו מוכרח שיטען רק אלוה "אחד - יחידו של עולם", שהוא ברא גם את הטהור וגם את הטמא, ושולט עליהם, ומשעבדם לגדל ולהוציא את הטוב.

וכפי שמסכם הרמח"ל בהמשך דבריו: "ואמנם המאמין ביחוד ומבין ענינו, צריך שיאמין שהקב"ה... הוא עצמו בורא הטוב והרע, כעניני הכתוב (ישעיה מה, ז) "יוצר אור ובורא חושך, עושה שלום ובורא רע, אני ה' עושה כל אלה".

זוהי איפוא סיבת הנהגה שהקליפה מגדלת את הקדושה - כדי להוכיח את יחוד ה', שהש"ת הטוב הוא יחידו של עולם, והוא שולט גם על הרע, ומביא את פעולתו לטוב.

לית נהורא - אלא ההוא דנפיק מגו חשוכא

עוד מבואר בזוה"ק תצוה (קפד, א) שלא רק שיטענה הנהגה כזו של "מי יתן טהור מטמא", אלא שאין אפשרות שהקדושה תצא אלא מתוך הקליפה וכלשון הזוה"ק: "לית נהורא אלא ההוא דנפיק מגו חשוכא".

וכמו"כ כי הגר"א (ביאורי אגדות ב"ק לח), שמה שרות, ודוד המלך, ומשיח בן דוד - יצאו מעמון ומואב, הוא משום ש"אין טוב אלא היוצא מן הרע", וביאר רבי אברהם בן הגר"א: "כמ"ש אם תוציא יקר מזולל, כי הקליפה קדמה לפרי".

וצריך ביאור, שהן אמנם נתבאר שיטענה מעלה גדולה בכך שהטהור יצא מתוך הטמא, שע"ז מתגלה יחוד ה', אך מדוע אין אפשרות אחרת, ולמה אם הקדושה אינה יוצאת מתוך הטומאה "אינו אור וטוב?"

התשובה לכך היא, שתכלית הבריאה היא בשביל "גילוי יחוד ה'". וכמו שביאר הרמח"ל שתכלית בריאת העולם היא, שיהיה האדם "נהנה מהשגת כבודו בלי שום מונע מפריד ומעכב, [וכמש"כ] אז תתענג על ה' וכו'", אמנם אין שום מעלה בהש"ת שאנו יכולים להשיג, כי הוא אין תכלית, אך מעלה אחת אנו יכולים להשיג בבירור גמור, והיא מעלת יחודו יתברך, שאין זולתו. (דעת תבונות סימן לד יעו"ש שהאריך בזה).

וממשיך הרמח"ל (שם עמוד כ): "וגדר הייחוד הוא שלילת הרע". כלומר: "שלילת המתנגד להש"ת". שכיון שידענו שהש"ת הוא הטוב, וכמש"כ (תהלים נד, ח): "אודה שמך ה' כי טוב" [ופירש במצודות: "כי שמך הוא טוב"]. וממילא אנו יודעים שהרע הוא המתנגד של הש"ת, א"כ כשנראה את שלילת הרע, שאין לו שום כח ושולטון נגד הש"ת, ממילא יתברר לנו שלילת המתנגד לה'; ויתגלה יחוד ה'.

וממילא "אין טוב אלא היוצא מן הרע". כי - א. אין טוב אלא השגת יחוד ה'. ב. ואין יחוד ה' מתגלה, אלא מתוך שהקליפה מגדלת את הפרי, ובכך הרע משתעבד אל הטוב. [ועיין "שפתי חיים" מועדים, ח"ב, עמודים ר"ג - רל"ב. וראה מסגרת].

(ויקרא רבה יג, ה): "...ואת החזיר זו אדום, והוא גרה לא יגר שאינה גורת מלכות אחריה (שאינן עוד גלות אחרי גלות אדום), ולמה נקרא שמה חזיר, שמחזרת עטרה לבעליה [ובקהלת רבה (א, א): "שעתיד להחזיר הגדולה והמלכות לבעליה"]".

וכתב רב האי גאון (הובא ב"אוצר הגאונים" סנהדרין צז, א. בד"ה ת"ר שבוע שבן דוד בא): "...כי ישראל לא יקחו המלכות אלא מיד אדום. לפיכך כשאנו רואים ששלטה אדום בארץ ישראל, אנו מאמינים שהתחילה ישועתנו".

כע"ז כ' הרמב"ן ("כתבי רמב"ן" חלק ב - עמוד תקטו): "וברשיון מלכי האומות ובעזרתם ילכו [מהגלות] לארץ ישראל".

הנהגה כזו מצאנו ג"כ בזמן בית שני, שהקב"ה מינה את כורש לרעות את ישראל, ולשלחם מהגלות, ולצוות על בנין ירושלים ובהמ"ק (ישעיהו מד, כד-כח; עזרא א,ב; מגילה דף יא-יב).

ועל זה אמרו (שיר השירים רבה ה, ד): "אמרנה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא רבש"ע כל נסים שעשית לי על ידי כורש, לא היה מוטב לעשות לי על ידי דניאל, ועל ידי אדם צדיק?" (עיין ר"ה ד, א שכורש החמיץ). אמנם הנהגת הש"ת היתה שדווקא כורש שהחמיץ - יביא לקיבוץ גלויות.

וצריך להבין מדוע הקב"ה מנהיג את הדברים בצורה זו שהטומאה היא זו שגורמת למלכות ישראל, ואין הקב"ה נותן לישראל הקדושים לקחת את המלכות על ארץ ישראל הקדושה באופן ישיר ועצמאי.

הקליפה קודמת ומגדלת לפרי

וביאר המהר"ל בספר "גבורות השם" (פרק יח): "... ולמה נקרא שמה חזיר שמחזרת עטרה לבעליה... וזה כי מלכות ישראל הקדושה יש לה מדריגה אלהית פנימית - היא צומחת מתוך מלכות בלתי קדושה... וכן תמצא שהפרי כאשר הוא בלתי נשלם הוא בתוך הקליפה... וזהו שרמזו חכמים בהגדת חלק (סנהדרין צח, א) שאמר אליהו ז"ל לרבי יהושע בן לוי שהוא (המשיח) יושב על פתח המדינה של רומי, הראה לו הקשר המשיח שהוא דבק ומחובר בעצמו אל מלכות רביעית בסוף שלהם... ולכך היה גדל משה רבינו ע"ה בבית פרעה...".

וכ"כ בספר "נצח ישראל" (פרק כח): "...כמו שתחלת גידול הפרי הוא תוך הקליפה - כך ישראל מלכות שלהם היא מתעלה ומתגדל מתוך מלכות האומות...".

כלומר, שזה הכלל בהנהגת הש"ת, שצריך שהקליפה הטמאה תגדל את הקדושה, [ומקור הדברים בזוה"ק משפטים (קח, ב): "וְתִדְרִי סֶטְרָא אֶחָרָא אֶקְדִּים; וְבִי, וְאֶגְדִּיל, וְנִטִּיר אִיבָא..."]. ולכן היה צריך שפרעה יגדל את משה; ושמש"ח ישב על פתח רומי, ולכן צריך שמלכות אדום היא זו שתגדל את מלכות ישראל.

ושורש הדבר כבר נמצא באבות אומת ישראל ואומת אדום, דהיינו, יעקב אבינו ועשיו הרשע, וכמש"כ הגר"א (בפירוש על כמה אגדות, שבת עז, ב. בד"ה מ"ט עיזי מסגן ברישא): "עשיו נטל העולם הזה ויעקב העולם הבא, כמש"כ ויצא הראשון וכו' [ויקרא שמו עשו]. פירוש ראשון בגדולתו בעולם הזה, ואחר כך יצא יעקב לירש עולם הבא. וידו של יעקב אוחזת בעקב עשו, פירוש שאפילו מחלקו של עשו שהוא בעוה"ז נטל בסופו, שהוא ימות המשיח, ולכן נקרא בעקבות משיחא על שם וידו אוחזת בעקב עשו. [והטעם שעשיו זכה בראשונה בעוה"ז, ואח"כ יעקב הוצרך ליטול חלקו מידי עשיו] כי כל בריה שבעולם קליפתו קודם אל הפרי [כדי לגדל את הפרי]". עכ"ד הגר"א.

מי יתן טהור מטמא - לא אחד

אמנם צריך ביאור, מדוע באמת נצרכת הנהגה זו, שהקליפה תגדל את הקדושה, ולכאורה טוב יותר שהכל יהיה קדוש מתחילתו.

וביאור הדברים: בזוה"ק (יתרו סט, ב) מבואר שענין זה שהקדושה יוצאת מן הקליפה, נלמד מהכתוב (איוב יד, ד) מי יתן טהור מטמא לא אחד".

וביאור הכתוב הנ"ל ביארו חז"ל (תנחומא חקת ג): "מי יתן טהור מטמא לא אחד - כגון אברהם מתרח, חזקיה מאחז, יאשיה מאמון, מרדכי

מדברי רבותינו

הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצוק"ל

והיו עיני ולבי שם כל הימים

אהבה נפלאה אהב רבינו את ארצנו הקדושה, ארץ הצבי, ש"כל גדולי עולם נתחמדו לה". "אליה הנני נושא את נפשי מעודי, בכיסופים וגעגועים אין חקר עד כלות הנפש".

"בהגיע אלינו איזו בשורה טובה מן הארץ, אנו שמחים כמו על גאולתנו ופדות נפשנו. בכליון עינים מחכה כל אחד ואחד על עיתוני בוקר לדעת את שלום הארץ ומה יעשה בה, כל מכתב המגיע עדינו הוא מחיה נפשות... זה עתה נודע שהמצב בארץ הולך וטוב, הלואי שתהיה בשורה זו שמועה נכונה...

ההתענינות בכל הנעשה בא"י היא גדולה מאד. כל רצח אנו חשים, כל אחד ואחד מאתנו, כאילו הוא רצח בעצמותינו. ומתוך השקפה זו תבין שמכאוביכם הם מכאובינו. אבל מי שחש בכאב הציבור הוא גם נמנה על אלו המשתדלים למצוא מזור ותרופה. הסבלנות והבטחון של הישוב בשעה הנוכחית, המה שתי עטרות של היהודי הנצחי, אשר בהם ישראל יתפאר - חזקו ואמצו ה' עמכם". (מלך ביפיו ח"א עמ' 463 - 464).

היהדות האמיתית - להיות שייך לתורת ה', לעם ה', ולארץ ה'.

ויולמדו תועים בינה וישכילו לדעת כי להיות יהודי אמיתי - הן בנוגע לשייכות עם תורתנו הקדושה, הן בנוגע לזיקה נפשית עם האומה העברית ועם ארצה - זו היא הדרך היחידה לקיומנו ולתחייתנו". (מלך ביפיו ח"א עמ' 493).

קירבתינו למקום השראת השכינה - תשפיע עלינו הצלחה גדולה

מתוך דבריו בכנסיה הגדולה של אגודת ישראל ירושלים תשכ"ד: "הכנסיות בעבר התקיימו בחו"ל, בארץ העמים, וכנסיה זו מתקיימת בארצנו הקדושה, כשאנו סמוכים לשכינה הקדושה, בירושלים, בקרבת המקום שממנו לא זזה שכינה מעולם... ולקירבה זו אל מקום שכינת א-ל יש בוודאי השפעה מרובה עלינו.

אנו מאמינים שכינוס זה השרוי כ"כ קרוב אל השכינה, יזרח עליו אורה של ירושלים, ויזכה להצלחה מרובה בכל דינונו, ועוד יותר בהחלטותיו שתצאנה מכאן הפועל". (מלך ביפיו ח"ב עמ' 747 - 748).

התורה תלויה - בעם השם על נחלת השם

הלא "רבו (רובי) תורתו כמו זר נחשבו" על ארץ אחרת, ואינם מתקיימים אלא על האדמה הזאת שהיא המקלט האחד בכל ארצות התבל לנו ולרוחנו "שארץ ישראל ראויה לתורה ואין התורה שלמה אלא בא"י" (הרמב"ן). ועיין בפירושו על התורה בראשית כו, ה. ובדברים יא, יח), "כי ישראל קרואים נחלת השם והארץ היא נחלתו, והתורה תלויה בשניהם - בעם השם על נחלת השם, והעוזב אחת עוזב השנית, (ואמרו בבראשית רבה פ' לך לך) אם נכנסים לארץ מקבלים אלוקות" (הגר"ע) בהקדמתו בסדור תפלה "בית יעקב". ויפה אמר מי שעמד על אמת זו: מצב היהודים הוא מיוחד במינו. **שאלות העם הדת והארץ קשורות אצלם זו בזו, במדה שאין דוגמתה בשום עם בשום דת ובשום ארץ.** (הקדמה לספרו ארץ ישראל נחלת עם ישראל).

השמירה האלקית המיוחדת על יושבי ארץ ישראל

בימי מלחמת ששת הימים שהתחוללה בארצנו הקדושה, שנת תשכ"ז, כשהערבים צרו והמטירו פגזים על יושבי ירושלים, יצא רבינו והלך ברחובה של שכונת בית וגן. ארשת של רוגע ושלווה קרנה מפניו. פגש אותו יהודי ושאל: "ילמדנו, רבי, מה היא עלינו מסכנה גדולה זו שכולנו שרויים בה?". מיד נענה והשיבו: "שא נא עיניך סביב רואה את ההרים והגבעות המקיפים את עירנו ירושלים. והלא כך אומר דוד המלך בתהלים שלו (קכה, ב): "ירושלים הרים סביב לה - וה' סביב לעמו מעתה ועד עולם". פירוש: כשם שהנך רואה עין - בעין את התמונה החיה של "ירושלים הרים סביב לה", ואינך זקוק להוכחות, **באותה מידה ממש רואה אני ראייה חושית כי "ה' סביב לעמו מעתה ועד עולם"** - והמאמין לא יחוש. וכאשר התחוללה בא"י המלחמה הידועה בשם "מלחמת יום הכיפורים", הזכיר כמה הרפתקאות וזמנים קשים שעברו עליו בחיים, בכללם ימי חירום ומהומות מלחמה, בצינו את ההבדל: "שבחוץ לארץ ישבתי עם הגמרא ולמדתי מתחת השולחן", ואילו כאן, ברוך השם, אפילו בזמני מלחמה "ישבתי עם הגמרא ולמדתי מעל גבי השולחן...". (מלך ביפיו ח"ב עמ' 606).

מי שמודה לה' על הניסים - "אראנו בישיע אלקים"

מתוך מאמר הנושא את הכותרת "ולאמונה גברו בארץ" ("מוריה" שנה ה חוברת ד): "...בכדי להמחיש את העובדה, מה רבו חסדי ה' שלא נתננו טרף לשיני האויבים אשר עמדו עלינו לכלותינו, ציטט את דברי מזכיר ארגון

נאט"ו שהגיד במילים ברורות "היה זה רק נס שצבאות הערבים לא הגיעו לתל אביב תוך עשרים וארבע שעות, שכן מצרים סוריה ועירק הטילו למערכה חמשת אלפים טנקים ותשע מאות סוללות טילים... סוריה לבדה פתחה את המתקפה שלה נגד צה"ל ב"רמת הגולן" עם אלף ומאתים טנקים... היה זה נס ממש שכוחות משוריינים אלה נכשלו מלהגיע לת"א".

בחתימת דבריו קרא לכלל ישראל: בינו נא זאת - והודו לה'! אף ציטט את הפסוק הבא מתהלות בן ישי (ג, כג) "זובח תודה יכבדנני, ושם דרך אראנו בישיע אלוקים", פירוש, **בעצם הדבר הזה שמביא תודה ומכבד את השם, יסלול וישים את הדרך הזה שאראנו עוד ישועות ונפלאות.** (מלך ביפיו ח"ב עמ' 619).

עליית יהודי רוסיה - חלק מקיום הנבואה "בשובי את שבותיכם"

בשנות התש"ל הראשונות כשהתחילו לבא ארצה עולים יהודים מרוסיה, אחרי שהיו כלואים במשך עשרות שנים מעבר למסך הברזל, המריץ רבינו את עסקני הציבור שיגבירו פעלים למען קליטתם הרוחנית. הוא ראה בעליה בלתי צפויה זו כעין "יציאת מצרים" חדשה, יציאת יהודים מבית עבדים, והצביע בקשר לכך על נבואה צפניה (ג, כ) **"בשובי את שבותיכם לעיניכם אמר ה'." (מלך ביפיו ח"ב עמ' 764).**

מי שיש לו חלק בא"י - חשוב הוא כחלק לעוה"ב

בקיץ תרצ"ד, רכש בכספו חלקת אדמה קטנה בארץ הגליל, להיות לו לאחוזתו, והיה מספר למיודעיו כשרוחו טובה עליו, שמעולם לא ביקר במקום ההוא, ולא ראה את המגרש בעיניו: "קניתי אותו אך ורק מפני דבריו של ה"אבן עזרא" (בפי וישלח) שמבאר הטעם מדוע הזכיר הכתוב שיעקב אבינו ע"ה קנה חלקת שדה "להודיע כי מעלה גדולה יש לא"י, מי שיש לו חלק בה חשוב הוא כחלק לעולם הבא".¹ (מלך ביפיו, ח"א, עמוד 520).

אשרי האיש שיש לו חלק בבנין הארץ בחומר וברוח

ואשרי האיש שיש לו חלק בבנין הארץ בחומר וברוח; בעבודה חומרית הוא משדד את אדמתה בונה ערים ונוטע כרמים, וברוחו הוא מרגיש את אותה ההרגשה האצילית שרגליו עומדות על קרקע המשכן של ישראל ותורתו... אין מנוחתם של ישראל כבוד, אלא על נחלתם, על אמונתם ועל תורתם. (הקדמה לספרו "א"י נחלת עם ישראל).

תחת ללון בפלטרויות חו"ל - בחרתם ללון במדבריות של א"י

מתוך מכתבו לחג היובל של אם המושבות פתח תקוה: "לפני חמישים שנה היה הדבר. דרכי ציון היו אז שוממים ומלאים חתחתים, אך ברוח כביר וטהור העולה למעלה מעל לכל מעצור ומכשול. הערה אז ד' עליכם רוח ממרום, ותישא אתכם אל ארץ אבותיכם להתנחל שמה, לעובדה ולשומרה. ותחת ללון בפלטרויות של חוץ לארץ - טוב היה לכם אז ללון במדבריות של ארץ ישראל".² והיה כאשר דרכה כף רגלכם ביום ההוא על אדמת הקודש, נפתח אז פתח תקוה לשוב ולתחיית הארץ. שישו היום איתה משוש כל המתענגים על תחיית עמנו בארץ אבות, וכל המצפים לגאולה שלמה ופדות נפשנו. ועל עצמי אני קורא: יהי חלקי עמכם".

העיסוק ברשיון עליה לא"י - היא מצוות ה' השקולה ככל התורה

ידוע ומפורסם בין כל באי עולם אשר בני ישראל בכל ארצות פיזוריהם לא פסקו מעולם מלחלום את שיבת שבותם, וזה כאלפיים שנה מני אז שגלו מעל אדמתם כל היהודים בכל רחבי תבל מתפללים שלש פעמים מידי יום ביומו ערב ובוקר וצהרים, על גאולת הארץ וקיובו גלויות בתוכה... ויש מאחינו בני"ק, אשר בגלל החרדה... הוציאו כרוז, שהטיפול בהשגת רשיון הכניסה בשביל אלפים ורבותו שרידי חרב היונה, המתגוללים עוד במחנות ההסגר הוא ענין פוליטי של איזו תנועה ולא דבר דתי של כלל ישראל. **אנו היושבים על מדין רואים חובה לעצמנו לפרסם את דעתנו דעת תורה בנידון זה:** "הקשר ההיסטורי" הנזכר במנדט (- הבריטי) יסודו בהבטחה האלוקית החקוקה בתורה, וכשם שתורתנו הקדושה שהיא דברי אלוקים חיים היא נצחית, כך ההבטחה היא נצחית....

שקולה מצוות ישוב ארץ ישראל כנגד כל התורה כולה. וכל חוק השולל זאת אפילו מנפש אחת מישראל, לא נוכל להשלים אתו, כשם שלא נוכל להשלים עם כל גזירה הנוגעת לאחת ממצוות ה'. (מלך ביפיו ח"א עמ' 495).

¹ א.ה. עיין גליון 18, מדברי מהרי"ל דיסקין ע"ה (ויקרא עמ' נה-1): "...בכשתחובו חובת גלות חו"ל. גאולה תתנו לארץ, כלומר במאי דאפשר לקיים המצוה וירשתה וישבת בה, היינו לקנות שדה או כרם או בית".
² עפ"י בראשית רבה לט, ח.